

УДК 330.101.54

Доценко О.Ю.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ ЯК ЕЛЕМЕНТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Розглянуто структуру регіональної інноваційної системи, визначено основні її елементи та місце інноваційної інфраструктури. Проаналізовано сучасний стан розвитку інноваційної інфраструктури регіонів України та визначено напрями подальшого її розвитку

Ключові слова: інновації, інноваційна інфраструктура, інноваційна система, регіон,

The structure of the regional innovation system was considered, the main elements of innovation infrastructure and its location were defined. The present state of development of innovation infrastructure of Ukraine's regions was analyzed and directions for further development were defined.

Key words: innovation, innovation infrastructure, innovation system, region,

У сучасних умовах глобалізації розвиток окремих територій стає основою підвищення конкурентоспроможності регіону й держави в цілому, тому актуальними стають підходи, які сприяють розвитку регіону шляхом створення умов для підвищення інноваційної активності господарюючих суб'єктів.

Проблема інноваційного регіонального розвитку протягом останніх років набула в Україні широке поширення, різко зросла кількість та якість теоретичних досліджень інноваційного регіонального розвитку. Розробляються нові форми та методи державного регулювання інноваційного розвитку регіонів та України в цілому. Широке відображення даної проблеми знайшло в працях українських вчених: О. Соскін [1], О. Васильєв [2], О. Амоши [3], М. Чумаченко [3,4], та ін., але не зважаючи на вагомий результат науковців на сьогодні залишилися нерозкритими багато питань.

Забезпечення економічного розвитку держави на інноваційній основі й необхідність підвищення рівня ВВП, виходу із тривалої кризи змушує, насамперед, звернути увагу на розвиток регіонів, як частини єдиного цілого, визначити їх роль у формуванні інноваційних перетворень і підвищенні рівня соціально-економічного розвитку. Ефективне функціонування інноваційної системи держави забезпечується ефективною й діючою державною інноваційною політикою, з урахуванням особливостей і методів розвитку регіонів, забезпечення узгодження цілей і напрямків розвитку регіонів і держави в цілому, тому актуальність статті не викликає сумніву.

Розвиток інноваційної економіки України передбачає створення цілої державної інноваційної системи, яка являє собою сукупність взаємодіючих державних і регіональних органів влади, підприємств і організацій, що здійснюють і підтримують інноваційну діяльність, та забезпечує підвищення конкурентоспроможності й економічний ріст регіонів і країни в цілому.

Тому метою статті є визначення місця інноваційної інфраструктури в регіональній інноваційній системі з подальшим аналізом розвитку її складових в регіонах України та встановлення основних напрямів формування інноваційної інфраструктури.

Особливе місце у розвитку інноваційної системи держави займають регіони, їх регіональна політика та регіональна інноваційна система. Регіональна інноваційна система повністю відображає інноваційні процеси, що відбуваються в регіоні, та всі зміни в регіональній інноваційній діяльності, створює основу для подальшої розробки й впровадження інновацій. Тобто вона відображає процес взаємодії між всіма учасниками інноваційної діяльності регіону з урахуванням економічних, соціальних, політичних, організаційних й інших факторів, які визначають створення інновацій.

Основні складові регіональної інноваційної системи, на наш погляд, є:

- інститути, що беруть участь у створенні, виробництві, передачі й використанні інно-

вацій;

- регіональна інноваційна політика, яка підтримує розвиток підприємств і організацій регіонального рівня й є основою для формування регіональної інноваційної системи;
- елементи, які впливають на інноваційний процес у регіоні: державна інноваційна політика, форми державного регулювання; система освіти й професійної підготовки; особливості товарних і фінансових регіональних ринків; галузеві особливості регіону; особливості ринку праці; система фінансування інновацій.

Регіональна інноваційна система формується й розвивається під впливом безлічі факторів, характерних для кожного окремого регіону країни: географічне положення, наявність природних і трудових ресурсів, особливості розвитку підприємництва - та визначають напрямок і швидкість розвитку інноваційного процесу. Основні складові та фактори впливу регіональної інноваційної системи представлені на схемі (рис. 1).

Розвиток регіону і як наслідок його інноваційної активності, є результатом взаємозв'язків між усіма учасниками регіональної інноваційної системи: місцевими органами влади, підприємствами, освітніми й науковими установами, та характеризується спільною інноваційною діяльністю, поширенням інновацій, мобільністю робочої сили, необхідним обсягом втручання органів місцевої влади.

Регіональна інноваційна політика є одним з елементів регіональної інноваційної системи, що забезпечує ефективний розвиток інновацій у регіонах, що розрізняються за соціально-економічними й природними умовами. Регіональна інноваційна політика є складовою частиною регіональної політики, що спрямована на створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення економічного росту суб'єктів господарювання і росту добробуту громадян. Регіональна інноваційна політика розробляється відповідно до мети і завдання національної інноваційної політики, відповідає вимогам законодавства, зокрема, законами України «Про інноваційну діяльність» [5], «Про місцеве самоврядування в Україні» [6], «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [7], «Про державне регулювання у сфері трансферу технологій» [8] та іншими законодавчими і нормативними актами.

Для успішного здійснення регіональної інноваційної політики необхідно створити в регіоні умови, які будуть сприяти виникненню й розвитку інноваційної інфраструктури, умов для її формування й впровадження інновацій.

Інноваційна інфраструктура є визначальною ланкою інноваційного розвитку регіону, так як вона є проміжною ланкою між наукою й виробництвом, та бере на себе функцію доведення результатів наукових розробок до готового продукту і його реалізації. Інноваційна інфраструктура відображає процес ефективного руху інновації, тому створення дієвої інноваційної інфраструктури забезпечує трансфер результатів досліджень і розробок в українську економіку.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» [5] інноваційна інфраструктура являє собою сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Регіональна інноваційна інфраструктура включає учасників інноваційних процесів, які відбуваються на рівні регіону, їх взаємодію, форми організації прямих й зворотних зв'язків між ними. Вона відображає особливості інноваційного регіонального розвитку і є невід'ємною частиною національної інноваційної інфраструктури.

Інноваційна інфраструктура регіону повинна забезпечувати об'єднання зусиль місцевих органів влади, науково-технічних організацій й підприємницького сектору в інтересах прискореного використання та впровадження досягнень науки й технологій з метою підвищення якості життя населення регіону та його сталого економічного розвитку.

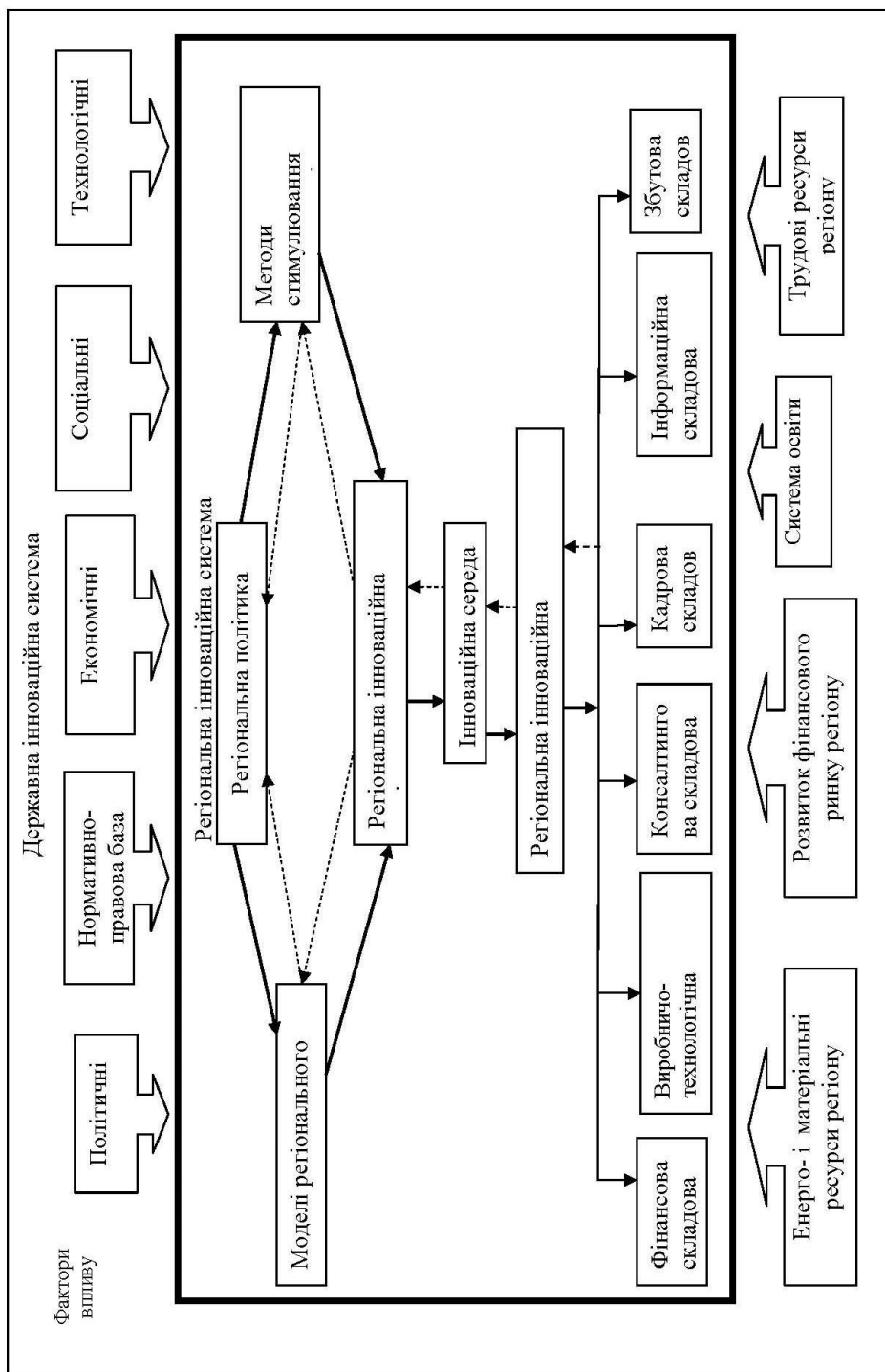

Рис.1 – Складові та фактори впливу регіональної інноваційної системи

В Україні сформовано окремі елементи інноваційної інфраструктури: створено 24 інноваційних бізнес-інкубатори, 10 інноваційних центрів, при вищих навчальних закладах, Український інститут науково-технічної інформації з регіональними відділеннями. Але існуюча інноваційна інфраструктура сконцентрована в м. Києві та деяких обласних центрах, а загалом по регіонах вона має досить розгалужену мережу організацій, які не забезпечують збалансованого доступу до ресурсів і послуг учасників інноваційного процесу, що значно обмежує комерціалізацію результатів інноваційної діяльності [9]. Тому завдання місцевих органів влади сприяти створенню та розвитку усіх складових ефективної інноваційної інфраструктуру, а саме (рис. 2) [10]:

- фінансової складової інфраструктури: фінансових інститутів, які забезпечують безперервність фінансування інноваційних проектів на всіх стадіях їх впровадження;
- виробничо-технологічної складової інноваційної інфраструктури: технопарків, інноваційно-технологічних центрів, бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій і т.п.;
- інформаційної, консалтингової, освітньої та маркетингової складових інноваційної інфраструктури;
- взаємозв'язків між усіма суб'єктами регіональної інноваційної системи.

З метою подальшого розвитку інновацій в Україні та сприянню подальшого формування інноваційної інфраструктури Кабінетом Міністрів України були прийнята Постанова від 14 травня 2008 р. № 447 «Державна цільова економічна програма "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009 - 2013 роки» [11], метою якої є створення у 2009 - 2013 роках в Україні інноваційної інфраструктури, здатної забезпечити ефективне використання вітчизняного науково-технічного потенціалу, підвищення рівня інноваційності та конкурентоспроможності національної економіки. Згідно цієї постанови, розвиток в Україні інноваційної інфраструктури може здійснюватись за такими варіантами:

- збереження існуючого підходу до розвитку інноваційної інфраструктури;
- розвиток фінансово-економічної підсистеми інноваційної інфраструктури як недостатньо розвинутої;

розвиток виробничо-технологічної підсистеми інноваційної інфраструктури з поступовим впровадженням окремих елементів фінансово-економічної підсистеми

Основні завдання та заходи програми уряду щодо розвитку інноваційної інфраструктури спрямовані як на державний так і регіональний рівень та їх можна згрупувати наступним чином, серед яких можна виділити

- утворення бізнес-парків, технологічних інкубаторів, фондів підтримки інноваційного підприємництва за участю регіональних центрів інноваційного розвитку
- утворення в регіонах комунальних спеціалізованих небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ
- створення венчурних фондів інвестування інноваційної діяльності.

Усі інші заходи та завдання націлені на подальший розвиток існуючої інфраструктури.

Якщо розглядати регіональний рівень на прикладі Дніпропетровського регіону, то Дніпропетровською обласною радою від 24 грудня 2004 року № 493-24/IV було прийняте рішення «Про регіональну програму інноваційного розвитку на період до 2020 року» [12], згідно якої у Дніпропетровському регіоні планується створення наступних елементів інноваційної інфраструктури з 2008 по 2012 роки:

- промислових парків в 2008 році 10 одиниць, у наступні роки по 5 одиниць щороку до 2012 р. з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 1500 тис. грн., за рахунок обласного – 475 тис. грн.;

Рис. 2 – Основні складові інноваційної інфраструктури регіону

- регіональних фондів кредитування інноваційних проектів - 1 одиницю в 2009, 2 од. - 2010 р, та 1 – у 2012р. з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 103500 тис. грн, за рахунок обласного – 1600 тис. грн.;

- регіональних венчурних фондів - по 1 фонду щороку починаючи з 2009 року. з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 40950 тис. грн, за рахунок обласного – 2050 тис. грн.;;

- компаній та підрозділів існуючих компаній зі страхування ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю теж по 1 щороку починаючи з 2009 року з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 750 тис. грн., за рахунок обласного – 400тис. грн.

- створених інноваційних підприємств – 5 у 2008 році з щорічним зростанням планової кількості на 5 підприємств, тобто створення у 2012 році ще 25 підприємств шляхом організації роботи з підготовки до впровадження і конкретних інноваційних проектів за річними планами реалізації програми з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 15000 тис. грн, за рахунок обласного – 2150 тис. грн.

За звітною інформацією з регіонів у 2008 році в Україні функціонували такі об'єкти інноваційної інфраструктури: 465 бізнес-центрів, 69 бізнес-інкубаторів, 40 технопарків, 790 лізингових центрів, 2526 небанківських фінансово-кредитних установи, 277 фондів підтримки підприємництва), 3012 інвестиційно-інноваційні фондів і компаній, 3233 інформаційно-консультативних установи. За 2007- 2008 роки в регіонах було створено 44 бізнес-центри, 13 технопарків, 488 лізингових центрів, 856 кредитних спілки, 73 фонди підтримки підприємництва, 1690 інвестиційно-інноваційних фондів і компаній, 1372 інформаційно-консультативні установи [13]

Станом на 01.01.2009 року найбільша кількість об'єктів інноваційної інфраструктури створена в таких регіонах (табл. 1).

Впродовж 2007-2008 років лідерські позиції за кількістю новостворених об'єктів інфраструктури зайняли наступні регіони: м. Київ, Донецька та Харківська області - за бізнес-центрами; Дніпропетровська та Луганська область - за бізнес-інкубаторами; Харківська область, м. Київ, Львівська область - за технопарками; Харківська область, м. Київ, Донецька область - за лізинговими центрами; м. Київ, Донецька та Чернігівська області - за кредитними спілками; м. Київ, Волинська, Вінницька та Івано-Франківська області - по фондах підтримки підприємництва, у м. Дніпропетровську - був створений технологічний парк „Машинобудівельні технології”.

Разом з тим, в деяких регіонах України спостерігалась тенденція щодо зменшення об'єктів інфраструктури, зокрема: бізнес-центрів (в Запорізькій і Чернівецькій областях), бізнес-інкубаторів (у Запорізькій області, м. Севастополі), лізингових центрів (в Одеській області, м. Севастополі, Сумській та Луганській областях), кредитних спілок (у Кіровоградській, Одеській та Тернопільській областях), фондів підтримки підприємництва (в Полтавській, Львівській, Сумській, Херсонській областях та м. Севастополі). За інформацією державних адміністрацій основною причиною припинення функціонування більшості установ інфраструктури є відсутність фінансових ресурсів на їх утримання [13].

Аналізуючи сучасний стан інноваційної інфраструктури, слід зазначити, що в регіонах України найбільш поширеними елементами інфраструктури є технопарки, бізнес-інкубатори, інноваційно-промислові комплекси, центри трансферу технологій, регіональні системи науково-технічної інформації, структури підтримки малого бізнесу, регіональні інформаційні мережі, курси підвищення кваліфікації. Тобто поширення отримали лише інформаційна складова, консалтингова, частково виробничо-технологічна та кадрова, але активному їх розвитку перешкоджає відсутність дієвої нормативної бази, а також стимулюючих підходів до регулювання діяльності цих установ.

Таблиця 1

Регіони з найбільшій кількістю створених елементів інноваційної інфраструктури за 2008 рік

Елементи інноваційної інфраструктури	м.Київ	АР Крим	Донецька область	Кіровоградська область	Київська область	Луганська область	Львівська область	Миколаївська область	Полтавська область	Харківська область
бізнес-центри	163	21	23	23	-	28	-	-	-	31
бізнес-інкубатори	11	5	-	-	4	4	4	4	-	5
технопарки	18	-	-	-	-	-	4	-	-	5
лізингові центри	400	-	34	-	-	-	-	-	-	230
фонди підтримки підприємництва	105	-	-	-	13	13	15	-	13	-
інвестиційно-інноваційні фонди і компанії	1963	-	271	-	-	-	-	-	-	123
інформаційно-консультативні установи	1253	-	400	-	-	105	-	210	239	191

Стосовно фінансової та збутової складових, то ці елементи інноваційної інфраструктури найменш представлені в Україні та її регіонах, тому потребують особливої уваги в подальшому розвитку, так як мають одне з визначальних значень, тому що брак коштів та відсутність збуту призведе до того, що інноваційний продукт так і залишиться на стадії розробки, або в загальні на стадії ідеї. Програма уряду щодо розвитку інноваційної інфраструктури та регіональна програма інноваційного розвитку Дніпропетровської області припускають розвиток фінансової складової у вигляді венчурних фондів та небанківських інноваційних фінансово-кредитних. Але в умовах фінансової кризи, нестабільної економічної ситуації та відсутності дієвого законодавства, ці заходи можуть так і залишитися заходами та гальмувати інноваційний розвиток не тільки регіону, а і країни в цілому.

Інноваційна інфраструктура регіону повинна бути універсальною, і сприяти створенню і розвитку інноваційних продуктів на конкурентоздатній основі. При формуванні регіональної інноваційної інфраструктури необхідно враховувати наявний інноваційний потенціал регіону та ряд факторів, які мають прямий вплив на інноваційний розвиток. Тому подальший розвиток повинен бути спрямований на пошук моделі ефективного розміщення усіх складових елементів інноваційної інфраструктури в регіоні з визначенням чинників стимулювання розвитку фінансової та збутової складових регіональної інноваційної інфраструктури.

Література

1. Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в українських містах / Ред.: О.І. Соскін; Ін-т трансформації сусп-ва. — К., 2008. — 63 с
2. Методологія і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України: монографія / О.В. Васильєв; Харк. нац. акад. міс. госп-ва. — Х., 2007. — 339 с.
3. Регулювання регіонального розвитку в Україні: / О.І. Амоша, В.П. Вишневський, А.І. Землянкін, Л.М. Кузьменко, Ю.В. Макогон, Л.Г. Червова, М.Г. Чумаченко // Економіка пром-сті. - 2006. - N 1. — С. 45 - 59.
4. Концепція створення регіональних бізнес-інкубаторів сфери послуг / О.А. Іщенко, М.Г. Чумаченко // Економіка пром-сті. — 2005. — N 4. — С. 43-51.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV — Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL[^]<http://www.rada.gov.ua/>
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 07.06.2001 № 2493-III - Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL[^]<http://www.rada.gov.ua/>
7. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 № 433-IV - Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL[^]<http://www.rada.gov.ua/>
8. Закон України «Про державне регулювання у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 № 143-V - Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL[^]<http://www.rada.gov.ua/>
9. Розпорядження кабінету міністрів України від 6 червня 2007 р. № 381-р Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми “Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008–2012 роки” – Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL[^]<http://www.rada.gov.ua/>
10. Шепелев Г.В. Проблемы развития инновационной инфраструктуры Наука и инновации в регионах России – Електрон. ресурс/ Режим доступу: http://regions.extech.ru/left_menu/shepelev.php
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р. N 447 Державна цільова економічна програма "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009 - 2013 роки – Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL:<http://www.rada.gov.ua/>
12. Регіональна програма інноваційного розвитку на період до 2020 року рішення Дніпропетровської обласної ради 23 травня 2008 року № 386-15/V– Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL[^]<http://www.adm.dp.ua>
13. Узагальнений звіт про виконання заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва на 2007-2008 рік Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL <http://www.dkrp.gov.ua/>
14. Нежиборець В. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення. / В. Нежиборець//«Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. - № 5. – С. 60-69.

Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Галушко О.С. 11.05.10

Надійшло до редакції
26.05.10